

Redaktionellt U&D 24:2

Årets andra nummer av *Utbildning & Demokrati* innehåller först två bidrag från den under hösten vid Örebro universitet genomförda sjätte nordiska konferensen i läroplansteori. Konferensens tema var *Curriculum and national identity – Nordic divergences* och den första artikeln, en av konferensens keynotes, tar fasta på just det temat. Den andra artikeln bidrar till diskussionen om lärarprofessionalism. Den tredje artikeln anknyter till den utbildningspolitiska diskussionen om konsekvenserna av det fria skolvalet och betydelsen av elevsammansättning för skolornas resultat. Avslutningsvis två artiklar med riktning mot de yngre barnen och förskolan och motsvarande. I den fjärde artikeln riktas uppmärksamheten mot hur förskollärare kan skapa möjligheter för barn att utveckla kritiskt värderande förmågor och i den femte slutligen barns perspektiv på demokrati.

Carsten Ljunggrens keynote till konferensen, **NATIONELL IDENTITET OCH KULTURELLA SKILLNADER – EN UTMANING FÖR LÄROPLAN OCH LÄROPLANSTEORI** inleder numret. I artikeln diskuteras medborgarutbildning och innebörder av nationell identitet i en situation där kulturell mångfald och kulturella skillnader ökar i samhället. Diskussionen förs utifrån två linjer där den första linjen handlar om medborgarutbildningens kontextuella villkor, så som de kan förstås utifrån en kritiskt beskrivande samhällsbild där kultur och religion spelar en huvudroll. Den andra linjen handlar om vad detta betyder för utformningen av läroplan och läroplansteori. En utgångspunkt för diskussionen är förändringar i utbildningens uppgift att fostra demokratiska medborgare, framväxt i en specifik historisk kontext utifrån idén om en sekulär stat, och en i hög grad homogen nationell identitet. Detta väcker i artikeln frågan om konsekvenser för läroplan och läroplansteori då kulturer med en rad olika nationella bakgrunder rymms inom nationalstatens gränser, och där individen kan antas ha andra identifieringsobjekt än nationalstaten. Artikeln belyser hur kultur och en tilltagande grad av politiserad religion konkurrerar med den sekulära staten som idé. Nationell identitet framhålls både som ett utbildningspolitiskt problem och som ett komplext undervisningsobjekt. Frågan om vem som deltar i utbildningen, snarare än frågor om utbildningens vad, hur och varför, lyfts fram som alltmer bestämmande både för läroplan och för läroplansteori.

Det andra bidraget från konferensen är *Larissa Mickwitz'* DEN PROFESSIONELLA LÄRARENS MÖJLIGHETSVILLKOR som anknyter väl till den pågående diskussionen om lärarprofessionalism. I hennes bidrag förenas en läroplansteoretisk förståelsehorisont med nyinstitutionell teori. Utgångspunkten är ett intresse för relationen mellan olika typer av regleringar och lärarens möjligheter och omöjligheter att verka inom ramen för dessa. I artikeln är det centrala hur lärarna förhåller sig till dessa regleringar i syfte att kunna hävda och praktisera lärarprofessionalism. Med hjälp av den nyinstitutionella teorins begrepp isärkoppling undersöks hur detta begrepp kan bidra till ett klagörande av spänningen mellan skolans behov av legitimitet och den dagliga verksamhetens villkor. En av slutsatserna är att det ökade ansvarsutkrävandet har urholkat lärarnas möjligheter att själva ta ansvar för sina handlingar och att pedagogiska praktiker som av lärare ses som viktiga för elevers personliga utveckling riskerar att falla bort då praktiker som prioriteras av andra som handlar om insyn och betyg, tar lärarnas tid och energi. Författaren understryker att lärare tenderar att hamna i ett läge av professionell vanmakt när det som de själva uppfattar som professionellt inte premieras i skolverksamheten.

Den tredje artikeln, HUR PÅVERKAR FÖRÄNDRAD ELEVSAMMANSÄTTNING SKOLORS RESULTAT? av *Pontus Bäckström* knyter an till en annan synnerligen viktig pågående utbildningspolitisk diskussion föranledd av bl.a. de omdiskuterade PISA-resultaten (se U&D 22:3) och nu i högsta grad aktualiserad av nyanlända elever, nämligen just betydelsen av elevsammansättning för skolors måluppfyllelse. Friskole- och skolvalsreformens sammantagna effekter på mellanskolvariationen bildar bakgrund till artikeln: Hur påverkar förändrad elevsammansättning skolors resultat? Studien fokuserar det kraftigt ökande antal grundskolor i Sverige där en femtedel eller mer av eleverna inte når gymnasiebehörighet. I en statistisk analys av ett datamaterial undersöks om en förändrad elevsammansättning kan förklara ökningen. Resultatet visar att skolorna har drabbats av att vissa elevgrupper valt bort dem, exempelvis för att deras elevsammansättning har förändrats samt att denna förändring korrelerar starkt med skolornas försämrade resultat under tidsperioden.

I den fjärde artikeln, BARNS MÖJLIGHETER ATT UTVECKLA EN KRITISK HANDLINGSFÖRMÅGA. En studie av meningsskapande i förskolans praktik av *Maria Hedefalk* riktas intresset mot hur förskollärare kan skapa möjligheter för barn att utveckla kritiskt värderande förmågor. Observationer av hur barn och förskollärare agerar när värdekonflikter uppstår om regler i barnens lekar analyseras utifrån två undervisningsprinciper; en moraliskt värderande (normerande) och en pluralistisk. Hedefalk tar avstamp i utbildning för hållbar utveckling

(ESD) och visar på vikten av att uppmuntra barns kritiska diskussioner och överväganden av regler i samband med lek.

I det femte bidraget *BARNES PERSPEKTIVER PÅ DEMOKRATI I BARNEHAGEN* undersöker *Mari Pettersvold* barns syn på demokrati och demokratiska processer i förskolan. Artikeln är baserad på åtta gruppintervjuer med 41 5-åringar och samtalen har rört sig kring hur barnen resonerar och förstår demokrati och sina egna möjlighet att delta i demokratiska processer i förskolan. Vilka röster upplever barnen blir erkända och vilka konsekvenser får det och för vem? Med utgångspunkt i Axel Honneths erkännandefilosofi och Michel Foucaults perspektiv på motstånd analyseras barnens svar med de ord de använder för att beskriva demokratiska processer. Resultatet visar enligt författaren att demokrati är ett ord som många barn associerar med att besluta tillsammans och gör här en distinktion mellan legitima och illegitima beslut. Det som gör ett beslut demokratiskt är att det är legitimt i betydelsen rättvist och välgrundat. Samtidigt kan det vara svårt att visa motstånd och oenighet, vilket gör att vissa barn finner alternativa strategier att hantera illegitima beslut i förskolan.

Redaktionen

